

Til
Kunnskapsdepartementet

Innspill om læringsanalyse

Vi viser til Kunnskapsdepartementets invitasjon 16.3. 2022 om å gi innspill til nasjonal ekspertgruppe om digital læringsanalyse. Kunnskapsdepartementet stiller Statped fire overordnede spørsmål. Vi vil i det følgende notatet besvare de enkelte spørsmålene. Med tiden vi hadde til rådighet har vi hovedsakelig fokusert på de to første spørsmålene.

Statped er en statlig spesialpedagogisk tjeneste for kommuner og fylkeskommuner. Vi vil derfor besvare spørsmålene fra et spesialpedagogisk ståsted, og ha elever med særskilte behov som utgangspunkt for innspillene.

1. Hvordan påvirker digital læringsanalyse læringen

Statped har ikke forsket på eller bygget en erfaringsbasert kunnskapsbase omkring hvordan læringsanalyse påvirker læringen. Det er for lite kunnskap om hvordan læringsanalyse brukes i praksis i klasserommet, hvilke vurderinger som ligger bak dataene som samles inn, hvordan dataene tolkes, hvilke algoritmer ligger bak læringsanalysen og hvordan det kan slå ut for bruken for «våre» elever spesielt. Den digitale læringsanalysen kan også brukes på andre måter enn det som er intensjonen hos utvikler. Vi uttaler oss derfor på generelt grunnlag og om hva vi vet om bruk av teknologi, læring og spesialpedagogikk.

For det første vil målet med læringsanalysen påvirke læringen. Er målet med innhenting av data og tilhørende læringsanalyse; å utvikle selve læringsressursen for at den skal bli bedre eller er målet at læringsanalysen skal brukes til elevens læring. Godt utviklede læringsressurser som treffer på kompetansemål, er viktig for læring. For mange elever med særskilte behov er spesielt den universelle utformingen av læringsressursen avgjørende for at eleven skal kunne bruke læringsressursen og for at en læringsanalyse kan hentes ut. For eksempel må elever som er blinde kunne bruke skjermleser og på den måten få tak i innholdet. Vi erfarer at det fortsatt utvikles mange læringsressurser som ikke er tilgjengelig. Mange læringsressurser bruker for eksempel oppgaver med «drag and drop», noe som er vanskelig for skjermleserbrukere, eller for elever med motoriske vansker. Mye tekst uten mulighet for opplesning kan være et hinder for elever med lese- og skrivevansker. Da er spørsmålet om læringsanalysen måler elevens læring eller elevens digitale ferdigheter eller om det er noe i læringsressursen som er til hinder for at elever med særskilte behov kan få vist sitt potensiale.

For det andre vil bruken av læringsanalysen være viktig. Potensialet med læringsanalyser er at eleven får tilbakemelding på mestringsområder og ikke bare på det man ikke mestrer. Eleven får oppgaver på sitt nivå, i samme program som medelever. Dette vil også gjelde for elever med høyt mestringsnivå. For alle elever, med eller uten særskilte behov, har gode tilbakemeldinger og vurderinger innvirkning på læring. Læringsanalyse har potensiale til å bidra i både underveisvurdering og halvårsvurderinger. Foreldre kan også oppleve bruk av læringsanalyse som

positivt fordi de kan få et «konkret» svar på hva barna både mestrer og hva de bør/kan jobbe mer med.

Elever med særskilte behov kan være elever som er lavtpresterende. Tilbakemeldinger og vurdering må derfor vurderes nøye for at det skal virke motiverende og kunne si noe om hva som kan gjøres for å øke læringsutbytte.

2. Hva er utfordringene og potensialet med digital læringsanalyse

Elever med særskilte behov kan ha ulike funksjonsnedsettelse. For eksempel kan sansetap som syn- og hørselsvansker, kognitive og motoriske utfordringer være utfordrende i bruken av digitale læringsressurser.

Mange læringsressurser har lagt opp til at eleven får belønning for antall riktig besvarte oppgaver innenfor en gitt tid. Resultatet i læringsanalysen vil derfor kanskje ikke si så mye om det faktiske faglige nivået for eleven. Flere læremidler som blir benyttet i leseopplæring har ensidig fokus på lesehastighet, og mange vil derfor gjette seg til ordene fremfor å lære seg å lese ordentlig. Læringsanalyse er for eksempel mye brukt i matematikkopplæringen. Mange oppgaver forutsetter gode leseferdigheter, uten støttefunksjoner som opplest tekst, og elevene kan derfor få feilsvar eller ikke vist sin kompetanse selv om det egentlig er lesingen som er utfordrende og ikke matematikken. Læringsanalysen vil derfor kunne måle andre ting enn det som er intensjonen. En elev som hele tiden opplever ikke å mestre eller ikke ha framgang vil kunne bli demotivert. Tidspress kan også være med på å stresse mer enn å motivere.

Elever med oppmerksomhetsvansker kan derimot ha nytte av korte økter og den umiddelbare responsen og tilbakemeldingen slike læringsressurser gir. Mange elever kan også oppleve mestring og motivasjon med adaptive ressurser, som de kanskje ikke gjør andre steder i for eksempel matematikkopplæringen.

En annen utfordring er at de fleste digitale læringsanalyser mangler fysiske objekter/konkreter som er viktige for eksempel for elever som bruker alternativt supplerende kommunikasjon (ASK), barn som er blinde/sterkt svaksynte eller som har nedsatt kognitiv funksjon. Selv om de digitale ressursene viser frem halvkonkreter i form av tegninger og former for eksempel i matematikk, kan det være vanskelig å få forståelse av hva oppgaven innebærer uten at de også får mulighet til å erfare dette med fysiske objekter/konkreter.

Potensialet i læringsanalysen, er tilpasningsmulighetene læringsressursen kan gi. Her kan alle elevene jobbe med det samme, men på ulikt nivå. Elevene konkurrerer mot seg selv og ikke hverandre. Det kan gi økt mestring og ha en inkluderende effekt. Digital læringsanalyse kan for eksempel brukes til lekser/hjemmearbeid og gi lærer større mulighet til individuell oppfølging. Dersom læremidlene er gode og gir oppgaver på riktig nivå, trenger elevene mindre grad av hjelp fra foreldre. Forutsetningen er at ressursen har god universell utforming og har gode støttefunksjoner for elever med ulike tilretteleggingsbehov. Det at læringsressursene legger opp til et individuelt læringsløp kan også ha motsatt effekt. Det kan føre til at elever blir mer prestasjonsorienterte, hvor sosial sammenlikning og konkurranse kommer i fokus. Det kan føre til mindre samhandling og samarbeid. David Mitchell som forsker på inkluderende undervisning, viser til at spesielt elever med lavt faglig nivå har stort læringsutbytte av samarbeid med jevnaldrende med høyere faglig nivå.

Intensjonen fra utvikler er som regel at læremidlene skal brukes som en del av undervisningen. I praksis blir for mange elever satt alene foran skjermen og læremidlene brukes i en for stor del av undervisningen uten læreroppløping. Hvis eleven settes foran en skjerm alene, mister man

aspekter som samarbeid, dialog og en mer utforskende tilnærming. Kompetanse hos lærer i bruken av læringsanalysen blir derfor svært viktig.

Vi ønsker å få frem at opplæring og undervisning må være preget av variasjon og gi åpning for ulike måter å tenke på. Alt som skal læres kan ikke måles og tydelig evalueres. Når alle oppgaver har ett gitt svar, åpner det ikke for dialog og refleksjon omkring hvordan man kom fram til resultatet. Eller en mer utforskende og kreativ problemløsning. Læremidler/læringsressurser med læringsanalyse må derfor kun brukes som en del av opplæringen.

3. Hvordan kan regelverket gi riktig støtte til sektoren

Vi må ha et nasjonalt rammeverk for behandling, lagring og deling av personopplysninger. Ansatte i skolen må være kjent med gjeldene regelverk og hvilke retningslinjer de har å forholde seg til når det gjelder deling og lagring av elevopplysninger og personvern.

4. Hvilken kompetanse trenger utdanningssektorene for å gjøre gode vurderinger om digital læringsanalyse

Det må fokuseres mer på bruken av læringsanalyse i klasserommet. For at lærerne skal kunne bruke læringsanalyse på en god måte, må de ha opplæring i bruk av ressursen. De må ha kompetanse om hvordan læringsanalysen kan brukes og tilrettelegges for elever med ulike behov for å kunne vurdere om og når den er hensiktsmessig å benytte. De må ha kunnskap om intensjon med læringsanalysen, hvordan dataene som innhentes kan tolkes og brukes i vurdering. Det er viktig at lærerne har kompetanse om hvordan de teknologiske mulighetene kan benyttes på en didaktisk gjennomtenkt måte og at det er bevissthet rundt dataene som innhentes og hvordan de brukes.

Avslutningsvis vil vi understreke at Statped har jobbet mye med pedagogisk og didaktisk bruk av teknologi i skolen med fokus på inkludering i et læringsfellesskap. Vår erfaring er at elever oppnår økt læringsutbytte og muligheter når teknologien blir brukt på en gjennomtenkt måte. Teknologi kan da gi nye muligheter til å dele, lære, samhandle og kommunisere for elever med ulike tilretteleggingsbehov. Vår erfaring er at lærere/skoler fortsatt har varierende kunnskap om bruk av digital teknologi i undervisningen og hvordan teknologien kan brukes for å tilrettelegge for ulike elevbehov. Lærerne trenger kompetanse i å gjøre bevisste valg med tanke på hvordan de tar i bruk digitale verktøy, slik læreplanene legger føringer for, samtidig som de ivaretar god inkludering. De samme forutsetningene vil også gjelde for bruk av ulike former for digitale læringsanalyser.